

ПІДВИЩЕННЯ ЯКОСТІ ОСВІТНЬОГО ПРОЦЕСУ НА УРОКАХ ТЕОРІЇ МУЗИКИ ТА СОЛЬФЕДЖІО ЗАСОБАМИ ЦИФРОВИХ ТЕХНОЛОГІЙ

IMPROVING THE QUALITY OF THE EDUCATIONAL PROCESS IN THE THEORY OF MUSIC AND SOLFEGGIO BY MEANS OF DIGITAL TECHNOLOGIES

У статті висвітлено питання використання електронних цифрових інформаційних технологій у процесі навчання музичного мистецтва на уроках середньої школи. Зрозуміло, що в період стрімкого розвитку інформаційних освітніх процесів поширення мережевих, віртуальних, мультимедійних видів отримання учнями навчальної інформації вчитель має швидко реагувати на сучасні запити й запроваджувати нові інформаційні цифрові технології, оскільки цього потребує сьогодення. Без використання новітніх цифрових інформаційних технологій неможливо забезпечити рівний доступ до сучасної якісної освіти для всіх учнів у закладах загальної середньої освіти школі. Визначена проблема потребує пошуку нових засобів формування творчої особистості учнів на уроках музичного мистецтва. Здійснено спробу довести, що цифрові інформаційні технології, запроваджені в музичну освіту, не тільки суттєво спростять засвоєння традиційного матеріалу, залучать до музичної діяльності, але й сприятимуть розвитку творчої особистості. Автор аналізує переваги цифрових інформаційних технологій навчання музичного мистецтва за умови методично грамотного й доцільного застосування форм і методів роботи, які відповідають віковим особливостям учнів і передбачають виконання ними різноманітних творчих завдань з використанням цифрових інноваційних технологій. Визначено доцільність створення сучасним учителем музичного мистецтва самостійного інформаційно-технологічного забезпечення за допомогою електронних цифрових інноваційних програм і редакторів. Автор пропонує різноманітні музично-цифрові комп'ютерні технології і напрями їхнього застосування на уроках музичного мистецтва в закладах загальної середньої освіти, а також умови, за яких це є можливим.

Ключові слова: цифрові інформаційні технології, інноваційні ресурси, освітній процес, уроки музичного мистецтва.

The article covers the use of electronic digital information technologies in the teaching music process in high school. Currently, we have a period of rapid development of informational educational processes, the spread of network, virtual, multimedia types of educational information which have a tremendous impact on students. The teacher must respond quickly to modern demands and introduce new digital information technologies due to nowadays informational digital technologies period. Today, it is impossible to ensure equal access to modern quality education for all students in secondary school without the use of the latest digital information technologies. It is defined the problem of finding new means of forming the creative personality of high school students in music lessons. An attempt has been made to prove that digital information technologies introduced in music education will not only greatly facilitate the assimilation of traditional material, involve in musical activities, but also promote the development of creative personality. The author analyzes the advantages of digital information technologies for teaching music in terms of methodically competent and appropriate use of forms and methods of work. The following forms and methods which meet the age characteristics of high school students and provide them with a variety of creative learning tasks with the introduction of digital innovation resources in the educational process. It is defined the expediency of creation by the modern teacher of musical art of independent information and technological maintenance by means of the electronic digital innovative programs and editors resulted in article. It is offered a large number of music-digital computer technologies and directions of their application in music lessons in high school, as well as the conditions under which this is possible.

Key words: digital information technologies, innovative resources, educational process, music art lessons.

УДК 373.5.016:78]:044
DOI <https://doi.org/10.32843/2663-6085/2021/32-1.13>

Бухнісва О.А.,
канд. пед. наук, доцент,
доцент кафедри музичного
та образотворчого мистецтва
Ізмайльського державного гуманітарного
університету

Постановка проблеми у загальному вигляді.

XXI століття – це століття високих інноваційних комп'ютерних методик та використання цифрових технологій в освітньому процесі. Сучасна дитина живе в світі електронної культури. Нерідко діти вперше чують класичну музику саме в комп'ютерній обробці. Щоб успішно керувати процесом музичного виховання в школі, формувати музично-естетичні смаки дітей, сучасний учитель музичного мистецтва повинен оволодіти не тільки фаховими теоретичними знаннями, музично-виконавськими уміннями, навичками, але й високим рівнем професійної компетенції у галузі інформаційних технологій, опанувати сучасними методами, освітніми цифровими технологіями, щоб спілкуватися «однією мовою» із сучасними учнями.

Цифрова трансформація української освіти має на меті підвищення її якості шляхом досягнення нових освітніх результатів, адекватних вимогам сучасного цифрового суспільства. Сьогодні нові вимоги висуваються до всіх учасників освітнього процесу. Необхідно зважати на те, що в цифровому суспільстві освітні процеси протікають в умовах цифрового освітнього середовища, метою якого є розвиток цифрової компетентності особистості.

Нині відомо багато інформаційних цифрових технологій, які дають змогу по-новому використовувати на уроках музичного мистецтва текстову, звукову, графічну, відеоінформацію, зокрема теорії музики та сольфеджіо, що збагачують методичні можливості уроку, відповідно, навчання стає більш наочним, яскравим, цікавим.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Новітні інноваційні цифрові технології створюють можливості для інтенсифікації освітнього процесу, роблять його більш ефективним, наочним і динамічним. Дослідженнями в галузі впровадження в музичну педагогіку цифрових інноваційних технологій займаються вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема Д. Алфімов [1], В. Беляєв [2], Д. Мазоха [4], А. Пулина [8], В. Самохин [9], В. Сафіулін [10], В. Сластенин [11], В. Слободчиков [12], І. Смирнова [13], В. Химинець [14], С. Цзяцзюнь [15], О. Чайковська [16].

За наявності гострої затребуваності підвищення якості освітнього процесу за допомогою новітніх цифрових технологій слід окреслити коло об'єктивно наявних суперечностей між вимогами суспільства до закладів загальної середньої освіти й результатами загальної музичної освіти школярів. Це суперечності між потребою модернізації загальної музичної освіти й домінуванням традиційних моделей у навчанні школярів; невідповідністю між стрімким розвитком інформаційно-комунікаційних, зокрема цифрових, технологій та рівнем їх використання у практиці закладів загальної середньої освіти на уроках музичного мистецтва; потребою усвідомлення учнями значущості використання новітніх цифрових освітніх ресурсів та недостатнім досвідом і рівнем навченості вчителів; потребою у всебічному розвитку пізнавальних якостей і творчого потенціалу учнів, готових до використання інноваційних цифрових технологій у сучасних закладах загальної середньої освіти та обмеженими можливостями останніх у зазначеному сенсі.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Для підготовки уроків музичного мистецтва існують багато програм і редакторів, про які слід знати вчителю. Колекція конвекторів від 123apps працює в браузері в онлайн-режимі. Софт для роботи з онлайн-мультимедіа містить AudioCutter PRO, тобто зручний редактор для обрізання музичного твору, Online Audio Joiner, який дає змогу склеїти кілька пісень в одну композицію. Музичні редактори Cubase, Pro Tools тощо дають можливість власноруч зробити сучасне аранжування та записи пісень у різних творчих стилях [5].

Мета статті. Вивчення та впровадження музично-цифрових освітніх технологій не обійшло українську музичну освіту. Відзначимо певний внесок у цей процес українських науковців, які ще з кінця ХХ століття намагалися узагальнити практичний досвід проведення занять з інноваційними засобами автоматизації (Л. Гаврілова [3], О. Остапчук [7], О. Чайковська [16]). На основі аналізу науково-методичної літератури [1; 2; 3; 5; 13; 15] виділимо такі можливості цифрових інформаційних технологій, що складають мету статті та

безпосередньо впливають на виконання завдань мистецької освіти:

- комплексний вплив на сприйняття учнів, естетично-емоційна сфера, синтез зорових, слухових та уявних образів в єдиному комунікаційному об'єкті;

- цифрові інноваційні комп'ютерні технології, що дають змогу перетворювати елементи екранного зображення на інтерактивний об'єкт, тобто об'єкт для взаємодії з користувачем, це означає, що кожному з об'єктів може бути присвоєна функція, що викликає певні події;

- створення багаторівневих інформаційних цифрових об'єктів, які розкривають свій зміст у процесі просторово-часової нелінійної взаємодії користувача з інтерактивними елементами;

- цифрові інноваційні технології, що дають змогу розробляти моделі саморозвиваючих інформаційних систем; найбільш простою формою саморозвитку є системи інтерактивних дошок оголошень, чатів, електронних конференцій;

- цифрові інформаційні технології, що дають можливість освоювати освітні ресурси зі швидкістю.

Виклад основного матеріалу. У підготовці та під час проведення уроків теорії музики та сольфеджіо доцільно використовувати такі цифрові технології, як програма Filmora, MiniTool uTube Downloader, Savefrom.net, Youtubemp4, Keeepvid, Download Youtube Videos, Free Cam, Edpuzzle, інтерактивний контент, інтерактивні картинки, онлайн-диктофон, онлайн-диктофон зі зміною голосу, інтерактивний плакат у Padlet, ThingLink (онлайн-сервіс, який дає змогу наносити на зображення інтерактивні мітки, тобто текст, посилання на інші ресурси, зображення, відео). Цей цифровий ресурс використовують для створення дидактичних матеріалів, зокрема на уроках теорії музики та сольфеджіо, таким чином:

- відеоряд (фрагменти з опер, балетів, мюзиклів, концерти класичної та популярної музики; фрагменти художніх і документальних фільмів про життя і творчість композиторів);

- синтезований зоровий ряд (портрети композиторів, виконавців і виконавських колективів; матеріали з меморіальних музеїв композиторів і виконавців, документальні фотографії);

- дикторський текст, що коментує різні явища музичної культури;

- звукові фонограми музичних творів, пісень;

- літературний ряд (інформативні тексти, що розкривають зміст музичних фрагментів, уривки віршів, прози, які співзвучні музиці; фрагменти листів, спогадів, цитати і вислови композиторів, виконавців, слухачів);

- інтерактивні творчі завдання (контрольні питання, діагностичні тести, проблемні питання, спрямовані на осмислення навчального матеріалу) [15].

Не менш ефективним є використання на уроках теорії музики та сольфеджіо готових мультимедійних продуктів, а саме програм, енциклопедій, довідників, у яких зібрані статті про життя і творчість композиторів і музикантів, розповідається про різні стилі й жанри музики. Такі цифрові довідники багато ілюстровані, містять відеоматеріали і фрагменти музичних творів.

Цифрові інформативні технології сьогодні дають змогу прослухати досліджуваний твір у різних обробках, інтерпретаціях. Наприклад, арії з опери П. Чайковського «Євгеній Онегін» тільки відеохостинг youtube.com пропонує в декількох десятках варіантів: різні тембри голосів у сольному співі (бас, баритон, тенор, сопрано); різні ансамблеві і хорові обробки; різна манера співу (академічна, народна, естрадна). З'явилась можливість познайомитися з виконавським мистецтвом великих співаків минулого та сучасності, вітчизняних і зарубіжних артистів, професіоналів та аматорів.

Ще декілька років тому важко здійснюване завдання щодо порівняння художнього трактування декількох музикантів сьогодні стає доступним методичним прийомом. При цьому школярі, вибираючи краще, на їхню думку, виконання, отримують не тільки досвід самостійної естетичної оцінки, але й міцний інтонаційно-слуховий багаж, оскільки такий метод об'єктивно вимагає не тільки багаторазового прослуховування, але й обґрунтованої логічної аргументації зробленого вибору, що має бути елементом сучасної методики самоорганізованого освітнього навчального простору. За наявності Інтернету такі домашні завдання можуть і повинні стати органічною частиною музичної освіти під керівництвом вчителя музичного мистецтва.

Варіативність – це величезна перевага сучасних програм із музики. Учитель може вибрати співочий репертуар, музику для слухання й музично-пластичного інтонування за ступенем можливості та завданням розвитку конкретного класу. Короткі інструктивні поспівки і ритмічні формули, мелодії досліджуваних пісень і творів для слухання – все це може бути представлено за допомогою міді-апроектору або інтерактивної дошки в максимально наочному вигляді. Різноманітність конкретики використання цього різновиду цифрових комп'ютерних програм стосовно різних видів діяльності на уроці музичного мистецтва вражає. Використання дидактично підготовленого нотного тексту творів для слухання (виділені основні теми, ключові особливості фактури, поворотні моменти музичної форми тощо) сприяє відродженню втраченого ідеалу освіченого слухача з нотною партитурою в руках [15].

Ноти – це така ж знакова система, як букви або цифри. На певному етапі її освоєння вчитель може виконувати функції фасилітатора,

особливо якщо в його розпорядженні з'являться зручні та ефективні програми-тренажери, які допомагають освоїти так звані граматики музичної мови, зокрема знання й розрізнення нот, інтервалів та акордів, розуміння ладових закономірностей. Можна тільки вітати появу цифрових комп'ютерних програм, що розвивають музичні здібності, а саме звуковисотний і гармонічний слух, ритмічну пам'ять. Деякі зразки подібних розробок уже існують, мабуть, найближчим десятиліттям їх кількість буде зростати прискореними темпами. Водночас необхідно мати на увазі, що їх можливості в осягненні учнями емоційно-морального змісту мистецтва обмежені. Цілком очевидно, що одним з істотних елементів просвітницької місії педагогіки музичної освіти найближчого майбутнього стане роз'яснення суспільству сфери і меж конструктивного використання цифрових технологій на уроках мистецтва, за межами яких благо звертається на зло, що руйнує самі основи культури.

Крім багатьох освітніх цифрових ресурсів, існують інноваційні навчально-методичні комплекси, наприклад «Електронна музична творчість» для використання на уроках музичного мистецтва у середній школі за програмою Д. Кабалевського [7]. Метою навчання автори методичного комплексу визначають виховання музичної культури підлітків як частини духовної культури. Найважливішою умовою методичного комплексу є масове залучення учнів до музикування на електронних цифрових інструментах у найрізноманітніших формах прояву творчої діяльності (електронного аранжування й виконавства, гри на слух і в ансамблі, звукорежисури, імпровізації і композиції), на основі чого в учнів формуються музичні здібності, інтереси, музичний смак.

Електронна музична творчість містить електронну версію підручника, робочий зошит для учнів, методичний посібник для вчителів «Методика музичного навчання на основі цифрового інструментарію», а також такі необхідні для навчання цифрові ресурси:

- комп'ютерні програми «Анвіл-студія» та «Аудасіті», які вільно поширюються у мережі Інтернет і забезпечують седагування та опрацювання звуку;
- інтерактивні флеш-тренажери, які залучають учнів до нотної грамоти, музичних понять і термінології;
- музичні вікторини за творами програми з музичного мистецтва у загальноосвітній школі;
- слухові тренажери на визначення звучання різних інструментів;
- музичні пазли-тренажери на «відтворення» музичної форми;
- відеотренажери мелодій, міді-файли для аранжування та інструментовки;

– методичні пояснення до кожного ресурсу комплексу.

Сучасний рівень освітнього процесу музичного навчання визначає такі дидактичні умови до застосування цифрових технологій на уроках у закладах загальної середньої освіти:

– перегляд усіх компонентів системи, зміна загальної методики навчання зі включенням цифрових засобів навчання;

– чітке визначення ролі, місця, призначення та часу використання цифрових освітніх ресурсів;

– відповідність різноманітних дидактичних матеріалів з використанням цифрових технологій загальній стратегії та методиці проведення уроку музичного мистецтва в освітній установі.

Висновки. Реалізація дидактичних принципів навчання зі впровадженням цифрових інноваційних технологій, безперечно, сприятиме підвищенню якості освітнього процесу на уроках теорії музики й сольфеджіо у школі. Застосування цифрових інноваційних інформативних ресурсів в освітньому процесі істотно прискорює передачу і засвоєння знань школярам, має на меті підвищення якості навчання, сприяє цифровій компетентності науково-педагогічних працівників, робить учнів та вчителів адекватними до вимог сучасного цифрового світу.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Алфімов Д. Інноваційна освітня система: шляхи відродження. *Збірник наукових праць*. Київ : Логос, 2010.
2. Беляєв В. Современные подходы в педагогических исследованиях. *Педагогика*. 2009. № 6. С. 19–25.
3. Гаврілова Л., Топольник Я. Цифрова культура, цифрова грамотність, цифрова компетентність як сучасні освітні феномени. *Інформаційні технології і засоби навчання*. 2017. URL: <http://www.irbis-nbuv.gov.ua> (дата звернення: 14.01.2021).
4. Мазоха Д., Опанасенко Н. Педагогіка. Київ, 2005. С. 174–178.
5. Кондратова Л. Електронні підручники та інформаційні технології на уроках музики. *Мистецтво та освіта*. 2016. № 2 (80). С. 10–14.
6. Красильников И., Семенова Д. Электронное музыкальное творчество: инновационный учебно-методический комплект. URL: <http://school-coliection.edu.ru/catalog/rubr/56691822-a87d-4d1194eS-3cdd6437ff8e> (дата звернення: 14.01.2021).
7. Остапчук О. Інноваційні процеси в освіті: пошук істини. *Педагогічні інновації*. 2003. № 4. С. 3–8.
8. Пулина А. Менеджмент образовательных инноваций как одно из основных направлений деятельности городского методологического центра. *Инновации в образовании*. 2009. № 3. С. 30–348.
9. Самохин В., Чернолес В. Педагогические инновации в системе профессионального образования: цели и сущность. *Инновации в образовании*. 2006. № 6. С. 4–9.
10. Сафіулін В. Інноваційний пошук нових технологій навчання. *Інноваційні пошуки в сучасній освіті*. Київ : Логос, 2004. С. 53–64.
11. Слостенин В. Учитель в инновационных образовательных процессах. *Известия Российской академии образования*. 2010. № 3. С. 73–79.
12. Слободчиков В. Проблемы становления и развития инновационного образования. *Инновации в образовании*. 2003. № 2. С. 41–48.
13. Смирнова И. Модели обучения в системе высшего образования. *Инновации в образовании*. 2010. № 1. С. 51–55.
14. Химинець В., Кірик М. Інновації в початковій школі. Ужгород, 2008. 342 с.
15. Цзяцзюнь С. Методика формування слухацької культури підлітків засобами мультимедійних технологій на уроках музики в загальноосвітній школі : дис. ... канд. пед. наук : спец. 13.00.02 ; НПУ імені М.П. Драгоманова. Київ, 2019.
16. Чайковська О., Александрова Г. Мультимедійні технології як чинник формування інноваційного навчального середовища на уроках музики. *Рідна школа*. 2013.